

DRUGI POLUGODIŠNJI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI NACIONALNOG PROGRAMA ZA UNAPRJEĐENJE KVALITETA SIROVOG MLIJEKA SA PLANOM ZA POSTUPANJE SA NEUSAGLAŠENIM SIROVIM MLIJEKOM (ZA PERIOD 01. JANUAR DO 30. JUN 2019. GODINE)

U skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore br. 07 -3318 od 28. juna 2018. godine, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je zadužena da o realizaciji Nacionalnog programa za unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom, koji je Vlada Crne Gore donijela na sjednici od 21. juna 2018. godine, polugodišnje izvještava Vladu i Evropsku komisiju.

Nacionalni program za unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom (u daljem tekstu: Nacionalni program) dao je jasne okvire, smjernice, aktivnosti, nosioce i rokove za sprovođenje pojedinih aktivnosti, kako bi se kvalitet sirovog mlijeka u Crnoj Gori unaprijedio do nivoa usaglašenosti sa propisanim EU zahtjevima. Unaprijeđenje kvaliteta sirovog mlijeka je veoma važna aktivnost koju Crna Gora sprovedi na putu integracija u Evropsku uniju, pri čemu je poseban aspekt dat uticaju kvaliteta sirovog mlijeka na bezbjednost mlijeka i proizvoda od mlijeka koji se stavljaju na tržište. Takođe, poseban akcenat Nacionalnog programa je dat planu za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom, kao mjerilom za zatvaranje pregovora u Pregovaračkom poglavlju 12: bezbjedost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika.

Prvi polugodišnji izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa usvojen je na sjednici Vlade Crne Gore 07. marta 2019. godine. Ovaj izvještaj se odnosio na realizaciju aktivnosti za period od usvajanja Nacionalnog programa do 31. decembra 2019. godine.

Drugi polugodišnji izvještaj obuhvata realizaciju aktivnosti definisanih Nacionalnim programom za period od 01. januara do 30. juna 2019. godine.

U Nacionalnom programu planirane je 10 aktivnosti za uspostavljanje sistema unaprjeđenja kvaliteta sirovog mlijeka sa jasno definisanim rokovima za realizaciju i nosiocima aktivnosti:

1. Kontinuirano usaglašavanje sa EU propisima u oblasti kojom se uređuje kvalitet sirovog mlijeka

Crna Gora je, u skladu sa Strategijom za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12, prenijela relevantne EU propise kojima je uređena oblast kvaliteta i bezbjednosti sirovog mlijeka i proizvoda od mlijeka u nacionalno zakonodavstvo.

Izmjene u EU propisima se u kontinuitetu prate i ažuriraju u nacionalno zakonodavstvo, u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore (PPCG), a u skladu sa Strategijom za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12, svi propisi su transponovani krajem 2018. godine.

Za potrebe efektivnije implementacije usvojenih propisa, planirano je donošenje uputstava, instrukcija i vodiča, kako bi se subjektima u poslovanju mlijekom (proizvođačima i prerađivačima) približili propisani zahtjevi i olakšala njihova primjena. Za nosioce ovog posla određeni su: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja - Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Odjeljenje za savjetodavne poslove u oblasti stočarstva i Laboratorija za mljekarstvo, a rok utvrđen za aktivnosti je od početka IV kvartala 2018. godine kontinuirano.

Kroz prethodni izvještaj, konstatovano je da je Uprava za bezbjednost hrane je u okviru projekta IPA 2014 projekat, kroz komponentu koja se odnosi na unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka, uz ekspertsku podršku, pripremila instrukcije za veterinare, kao i uputstva za uzorkivače. Kroz aktivnosti ovog projekta, planirana je izrada značajnog broja instrukcija i vodiča, koji će obezbijediti uspješnu implementaciju donijetih propisa. Takođe, kroz IPARD like projekat Ministarstva poljoprivrede u toku je bila realizacija aktivnosti na izradi Vodiča za preradu sirovog mlijeka na gazdinstvu i ova aktivnost je realizovana. Pripremljen je Priručnik o higijenskim zahtjevima za proizvođače primarnih proizvoda na gazdinstvu, koji je spreman za štampanje.

2. Nadogradnja baze podataka gazdinstava na kojima se proizvodi sirovo mlijeko i objekata za preradu sirovog mlijeka na gazdinstvima

Ova aktivnost predviđa nadogradnju elektronske baze za identifikaciju i registraciju životinja (centralni registar) na način da se selektuju gazdinstva koja predaju mlijeko odobrenim objektima za preradu mlijeka i gazdinstava koje vrše preradu mlijeka na sopstvenom gazdinstvu, sa informacijama o zdravstvenom statusu. Takođe je planirano da se ovakva baza poveže sa laboratorijama koje ispituju kvalitet mlijeka, odnosno kvalitet proizvoda od mlijeka kroz laboratorijski informacioni sistem. Za nosioca aktivnosti je određeno Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, a rok za realizaciju IV kvartal 2018. godine.

Ministarstvo poljoprivrede i Uprava za bezbjednost hrane su kroz komponentu MIDAS projekta namijenjenu unaprijeđenju sistema bezbjednosti hrane, veterine i fitosanitarne politike, planirali uspostavljanje veterinarskog informacionog sistema po najvišim standardima. Za potrebe ovog IT sistema, angažovan je IT ekspert koji je pripremio tehničku specifikaciju veterinarskog informacionog sistema za Upravu za bezbjednost hrane i projektni zadatak (ToR) za ovaj sistem, što je urađeno u prethodnom izvještajnom periodu. Ovaj projektni zadatak zahtjeva fina podešavanja za šta je, takođe kroz MIADS projekat tražena dodatna ekspertska pomoć. Očekuje se da će kvalitetna IT platforma doprinijeti unaprjeđenju kvaliteta sirovog mlijeka kroz pravovremene informacije, a očekuje se raspisivanje tendera za IT u drugoj polovini 2019. godine.

Kao potvrda neophodnosti stvaranja IT preduslova za efikasno praćenje kvaliteta sirovog mlijeka, Studija o procjeni zdravlja vimen i kvaliteta sirovog mlijeka, koja je rađena kroz IPA 2014 projekat, ukazuje na neophodnost uspostavljanja IT platforme za potrebe brze povratne informacije o rezultatima laboratorijskih analiza mlijeka, kako proizvođačima mlijeka tako i nadležnim službama, u cilju preduzimanja pravovremenih mjera u slučajevima pojave neusklađenosti.

3. Unaprijeđivanje sistema proizvodnje, sakupljanja i transporta sirovog mlijeka, kojim će se obezbijediti da mlijeko rashlađeno na propisanu temperaturu što prije stigne u objekat za preradu, a ukoliko to nije moguće zbog udaljenosti obezbijediti opremu za hlađenje (laktofrize) ili organizovati sakupljanje i hlađenje mlijeka na odgovarajući način;

Za unapređenje proizvodnje sirovog mlijeka definisana je potreba unaprjeđenja uslova u objektima za držanje i uzgoj muznih grla, higijenu muže, uključujući opremu za mužu i prostorije/prostor za čuvanje mlijeka na gazdinstvu, sa posebnim akcentom na obuku proizvođača. Za nosioce ove aktivnosti, određeni su: ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, sa rokom za realizaciju od IV kvartala 2018. godine kontinuirano.

U okviru ove aktivnosti, u prvom izvještajnom periodu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Direkcija za stočarstvo i Odjeljenje za savjetodavne poslove u oblasti stočarstva je realizovalo niz radionica za proizvođače sirovog mlijeka sa ciljem obučavanja proizvođača mlijeka o mjerama koje trebaju preduzeti na gazdinstvu kako bi se kvalitet proizvedenog mlijeka unaprijedio. Takođe, Savjetodavna služba kroz redovnu komunikaciju sa poljoprivrednim proizvođačima savjetuje ih o mjerama koje treba da sprovode na svojim gazdinstvima kako bi obezbjedili kvalitet mlijeka u skladu sa propisima.

U ovom izvještajnom periodu, osim redovne komunikacije i održavanja radionica od strane Savjetodavne službe u stočarskoj proizvodnji, realizovano je i 10 mini radionica na cijeloj teritoriji Crne Gore, u cilju promocije priručnika o higijenskim zahtjevima za proizvođače primarnih proizvoda na gazdinstvu. Na ovim radionicama je prisustvovalo oko 250 malih proizvođača, od čega najviše upravo proizvođača mlijeka i mliječnih proizvoda. Ovaj priručnik je pripremljen za štampanje i biće štampan sa ciljem da bude dostupan svim proizvođačima proizvoda od mlijeka, koji preradu obavljaju na sopstvenim poljoprivrednim gazdinstvima.

Takođe, kroz IPA 2014 projekat, realizovano je niz aktivnosti koje su se odnosile na obuke uzorkivača mlijeka, inspektora, zaposlenih u laboratoriji za mljekarstvo i u Upravi za bezbjednost hrane.

Pored toga, deset zaposlenih iz Uprave za bezbjednost hrane obučeni su za uzimanje uzoraka proizvoda od mlijeka (sira i kajmaka) proizvedenih na poljoprivrednim gazdinstvima. Obuke su sprovodili Institut za javno zdravlje i Specijalistička veterinarska laboratorija, sa ciljem efikasne organizacije uzimanja uzora sira i kajmaka za potrebe ispitivanja bezbjednosti proizvoda koji se plasiraju na tržište, ali i za potrebe realizacije mjere Agrobudžeta namjenjene podršci preradi na poljoprivrednim gazdinstvima.

U naredom periodu do kraja 2019. godine planiran je niz obuka u okviru projekta IPA 2014. godine usmjerenih upravo na proizvođače mlijeka (farmere) i one koji predaju mlijeko mljekara i oni koji prerađuju mlijeko na gazdinstvu na temu unapređenja zdravlja i higijene vimena i muže, kao i unapređenje higijenskih uslova prerade.

Obzirom da sabirni centri za sakupljanje mlijeka ne postoje, tako da se prikupljanje mlijeka vrši direktno sa gazdinstava, a organizovano prikupljanje mlijeka vrše odobreni objekti za preradu mlijeka, mlijeko do odobrenog objekta za preradu dolazi bez adekvatnog rashlađivanja. Ovo je u Nacionalnom programu uočeno kao kritična tačka i jedan od bitnih uzroka visokog procenta sirovog mlijeka koje nije usaglašeno sa propisanim zahtjevima u odnosu na ukupnu količinu ispitanog mlijeka. Takođe je detektovano da prevoz mlijeka koji se sada vrši cistijernama različitih kapaciteta - prilagođenih za prikupljanje mlijeka na teško dostupnim terenima, koje su izolovane, ali bez dodatnog hlađenja, ne obezbjeđuje adekvatno održavanje temperaturnog režima kojim bi se očuvao kvalitet mlijeka. Kao mjera za unapređenje sirovog mlijeka predloženo je formiranje sabirnih centara i nabavka adekvatnih prevoznih sredstava koja će moći održavati hladni lanac mlijeka. Zaduženi za ovu aktivnost su subjekti koji vrše otkup i transport sirovog mlijeka, a dati rok za obezbjeđivanje odgovarajućih prevoznih sredstava za transport sirovog mlijeka sa gazdinstava do objekata za preradu i uspostavljanje sabirnih centara, po potrebi, je kontinuirano, počev od I kvartala 2019. godine.

U prethodnom izvještajnom periodu u cilju realizacije ove aktivnosti održani su sastanci sa subjektima koji vrše preradu mlijeka u odobrenim objektima za preradu i predložene su im planirane aktivnosti kroz ovaj dokument, posebno u dijelu zaduženja koje su data subjektima koji

se bave djelatnošću prerade mlijeka. Takođe, ovim subjektima su predstavljene i mogućnosti podrške kroz IPARD, MIDAS i IFAD sredstva za unapređenje objekata, kao i podrške za uspostavljanje i opremanje sabirnih centara.

Kroz IFAD projekat došlo je do realizacije uspostavljanja dva sabirna centra. Jednog u Mojkovcu i drugog u Nikšiću. U toku je realizacija projektnih aktivnosti za sabirni centar u Nikšiću i procedura registracije za sabirni centar u Mojkovcu.

4. Unaprijeđivanje sistema za uzimanje uzoraka, označavanje i transport uzoraka sirovog mlijeka i sprovođenje obuka i sertifikovanje lica za uzimanje i dostavljanje uzoraka.

Kroz ovu aktivnost detektovano je da je Laboratorija za mljekarstvo pripremila Uputstvo za uzimanje uzoraka mlijeka i mliječnih proizvoda u skladu sa standardom. Uputstvo je distribuirano objektima za preradu mlijeka, međutim utvrđeno je da je neophodno izvršiti obuku lica koja vrše uzorkovanje sirovog mlijeka i izvršiti sertifikacija lica za uzimanje uzoraka sirovog mlijeka. Obuka lica koja obavljaju uzorkovanje sirovog mlijeka definisano je da treba da obuhvati obuku: o načinu sakupljanja, uzorkovanja, označavanja i transportovanja sirovog mlijeka i uzetih uzoraka, kako bi se obezbijedio pouzdan i prihvatljiv uzorak za laboratorijsku analizu mlijeka. Za nosioca aktivnosti definisana je Laboratorija za mljekarstvo koja će obučavati i sertifikovati lica za uzimanje uzoraka sirovog mlijeka sa rokom realizacije kontinuirano, počev od III kvartala 2018. godine.

Uprava za bezbjednost hrane je u okviru projekta IPA 2014 za jačanje veterinarskog sektora, kroz komponentu koja se odnosi na unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka, ekspertsku pomoć za uspostavljanje sistema uzorkovanja, obuke za uzorkivače i sertifikovanje uzorkivača, odobrila kao aktivnost i podršku Laboratoriji za mljekarstvo. U periodu prvog izvještavanja sprovodile su se sve aktivnosti definisane ovom mjerom, kroz navedeni EU projekat.

U izvještajnom periodu organizovane su dvije obuke kroz projekat IPA 2014 za sertifikovane uzorkivače, u skladu sa procedurom MEST EN ISO 707:2012. Tokom obuka je jasno i otvoreno ukazano uzorkivačima, da su netipični rezultati predhodnih analiza, nedvosmisleno ukazivali na namjerno nepravilno uzorkovanje, a u cilju falsifikovanja i dobijanja povoljnijih rezultata kako bi se zadovoljili zahtjevi za ostvarivanje premija od MPRR. Pripremljen je i vodič za implementaciju procedure uzorkovanja, koji je podijeljen uzorkivačima tokom treninga. Obukama su prisustvovali i predstavnici Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Biotehničkog fakulteta, Laboratorije za mljekarstvo, kao i lica iz objekata za preradu mlijeka koja rade na poslovima sakupljanja i uzorkovanja sirovog mlijeka.

Ministarstvo poljoprivrede je kroz MIDAS projekat obezbijedilo nabavku opreme za uzorkovanje sirovog mlijeka i čuvanje uzoraka tokom transporta. Nabavka je realizovana i oprema je podijeljena otkupljivačima (uzorkivačima).

Sprovedene aktivnosti su već u ovom izvještajnom periodu pokazale evidentno poboljšanje procedure uzimanja uzoraka, na šta ukazuju više pokazatelja. Temperatura uzoraka mlijeka prilikom prijema istih u laboratoriju je u skladu sa propisanim zahtjevom, značajno je smanjeno mehaničko zagađenje uzorka, a završene analize i klasiranje podataka ukazuju na značajno smanjen procenat netipičnih rezultata, koju su ukazivali na nepravilno uzorkovanje ili falsifikovanje uzoraka.

5. Unaprijeđivanje kapaciteta Laboratorije za mljekarstvo - opremanje i osposobljavanje za laboratorijska ispitivanja i proračun geometrijske sredine uzoraka i utvrđivanje prisustva ostataka antibiotika u dostavljenim uzorcima, u skladu sa Uredbom o posebnim zahtjevima higijene za

proizvode životinjskog porijekla i Pravilnikom o metodama za uzimanje uzoraka i laboratorijska ispitivanja termički obrađenog i sirovog mlijeka;

Zbog zastarjelosti opreme identifikovana su ograničenja za efikasan rad, posebno u dijelu laboratorijskih ispitivanja i prezentacije rezultata, pa je planirana nabavka nove opreme koja će obezbijediti adekvatnu analizu rezultata. Zaduženi za ovu aktivnost su Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Laboratorija za mljekarstvo, a rok za realizaciju iste je I kvartal 2019. godine.

Laboratorija za mljekarstvo je krajem 2018. godine opremljena savremenom opremom za analizu mikrobioloških kriterijuma kvaliteta sirovog mlijeka kroz projekat IPA 2014 za jačanje veterinarskog sektora. Od sredine februara 2019. godine, nova oprema je i akreditovana, tako da se analize sprovode u skladu sa zahtjevanim standardima. Potrebno je uspostaviti laboratorijski menadžment informacioni sistem (LIMS), koji će obezbijediti i efikasnu i preciznu prezentaciju dobijenih rezultata, a ova aktivnost je dio uspostavljanja veterinarskog informacionog sistema koji će biti finansiran i realizovan kroz MIDAS 2 projekat Ministarstva poljoprivrede.

Aktivnosti na realizaciji veterinarskog informacionog sistema i laboratorijskog informacionog sistema, u izvještajnom periodu, su date gore kroz mjeru koja se odnosi na uspostavljanje IT platforme koja će obezbijediti adekvatnu kontrolu kvaliteta sirovog mlijeka (mjera 2 Nacionalnog programa).

6. Unaprijeđenje odobrenih objekata za preradu mlijeka u skladu sa Nacionalnim programom za unaprijeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla, koji je Vlada Crne Gore usvojila na sjednici od 12. jula 2017. godine

Crna Gora donijela je Nacionalni program za unaprijeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nus proizvode životinjskog porijekla u julu 2017. godine, u okviru kojeg su definisani svi odobreni objekti koji obavljaju djelatnost prerade mlijeka. Uprava za bezbjednost hrane je zadužena za ovu aktivnost kao i za Nacionalni plan unapređenja objekata i rokovi za realizaciju aktivnosti su definisani individualni rokovi za otklanjanje neusaglašenosti svakog objekta za preradu mlijeka, objedinjeni u ovaj Nacionalni plan za unaprijeđenje objekata.

U trenutku prvog izvještavanja bilo je ukupno 10 odobrenih objekata za preradu mlijeka potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima. Ostali objekti za preradu mlijeka su u postupku usaglašavanja sa EU zahtjevima. Uprava za bezbjednost hrane prati planove unaprjeđivanja individualnih objekata u skladu sa rokovima definisanim za unaprijeđenje i Nacionalnim planom za unaprijeđenje objekata.

U ovom izvještajnom periodu, a u skladu sa Nacionalnim planom za unapređenje objekata, nije bilo po planu završetak aktivnosti po individualnim planovima unapređenja ni za jedna objekat.

7. Unaprijeđenje objekata za preradu mlijeka na poljoprivrednim gazdinstvima

Tradicionalno, u Crnoj Gori se na poljoprivrednim gazdinstvima proizvode proizvodi od mlijeka. Ovakvi proizvodi se stavljaju na tržište Crne Gore, a proizvođači su registrovani u registre Uprave za bezbjednost hrane i pod nadzorom su inspektora za hranu iz Uprave. Inspektori su izvršili neposredni pregled gazdinstava i objekata za preradu mlijeka na gazdinstvima, utvrdili stanje i odredili rokove za otklanjanje utvrđenih neusaglašenosti. Sa svih gazdinstava u 2018. godini su se četiri puta (kvartalno) uzimali uzorci sira i kajmaka za ispitivanje mikrobioloških kriterijuma u skladu sa Uredbom o mikrobiološkim kriterijumima za bezbjednost hrane. U slučaju utvrđivanja neusaglašenosti, naređivale su se propisane mjere i zabranjeno je stavljanje proizvoda na tržište,

a dodatno se nijesu isplaćivale premija u skladu sa mjerom iz Agrobužeta za podršku preradi mlijeka na gazdinstvu. Zaduženje za aktivnost dato je Upravi za bezbjednost hrane sa rokom u skladu sa individualnim rokovima za svaki objekat pojedinačno, u skladu sa rješenjima inspektora.

I u 2019. godini, nastavljena je podrška preradi na gazdinstvu kao i uzorkovanje za potrebe analize mikrobioloških kriterijuma proizvoda od mlijeka dva puta godišnje. U slučaju utvrđivanja neusaglašenosti, naređuju se propisane mjere i zabranjuje se stavljanje proizvoda na tržište, a dodatno se ne isplaćuju premije u skladu sa mjerom iz Agrobužeta za podršku preradi mlijeka na gazdinstvu. U prvoj polovini 2019. godine uzeto je 1426 uzorka proizvoda od mlijeka za analizu mikrobioloških kriterijuma ispravnosti proizvoda. Od toga kroz mjeru podrške definisanu u Agrobudžetu uzeto je 1374 uzorka.

Važno je naglasiti da ovi proizvođači (proizvođači sira i kajmaka na gazdinstvu) imaju značajan udio u ukupnoj proizvodnji mlijeka u Crnoj Gori. U Upravi za bezbjednost hrane, u registar objekata za preradu mlijeka na poljoprivrednom gazdinstvu upisano je 1.996 prerada na gazdinstvu. Svi ovi proizvođači su pod nadzorom inspektora Uprave.

Izrađeni priručnik o higijenskim zahtjevima za proizvođače primarnih proizvoda na gazdinstvu, kao i sprovedene radionice za promociju priručnika, imale su za cilj obuku proizvođača za proizvodnju bezbjednih proizvoda na poljoprivrednim gazdinstvima.

Takođe, treba istaći da je proizvođačima ukazano i na mogućnost korišćenje dostupnih IPARD sredstava za unapređenje prvenstveno infrastrukturnih zahtjeva u objektima za preradu primarnih proizvoda na poljoprivrednim gazdinstvima ali i drugih zahtjeva bezbjednosti hrane.

8. Unaprijeđivanje sistema službene kontrole proizvodnje sirovog mlijeka i prerade mlijeka

Uprava za bezbjednost hrane i inspekcije uprave su zadužene za sporovođenje službenih kontrola, a rok za donošenje procedura, instrukcija i uputstava je I kvartal 2019. godine.

Službene kontrole proizvodnje i prerade sirovog mlijeka od primarne proizvodnje sirovog mlijeka na gazdinstvima, preko prerade u objektima za preradu mlijeka i stavljanja na tržište u Crnoj Gori sprovodi Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove preko nadležnih inspektora. Na nivou primarne proizvodnje sirovog mlijeka vrši se kontrola zdravstvenog statusa životinja, označavanja i dobrobiti životinja, higijenskih uslova za mužu, sakupljanje, skladištenje, transport i/ili preradu sirovog mlijeka i kontrola rezidua farmakoloških ostataka u sirovom mlijeku u sklopu službenog programa monitoringa rezidua.

Kako bi se unaprijedio sistem službene kontrole Uprava je donijela plan službenih kontrola objekata za proizvodnju i preradu sirovog mlijeka sa definisanim predmetom kontrole, učestalošću i metodom kontrole, uključujući i uzimanje uzoraka sirovog mlijeka i proizvoda od mlijeka kroz uspostavljene monitoringe – rezidua, mikrobioloških kriterijuma i kontaminenata.

Radi se i na sistemu unaprijeđivanja obavješćavanja o utvrđivanju neusaglašenosti uzoraka sirovog mlijeka u odnosu na propisane kriterijume za broj somatskih ćelija, mikroorganizama i prisustvo rezidua antibiotika. Ukoliko se utvrdi neusaglašenost uzorka, svaki objekat za preradu mlijeka mora odmah da prijavi neusaglašenosti nadležnoj inspekciji, nakon čega inspektor vrši kontrolu i naređuje preduzimanje potrebnih mjera za otklanjanje neusaglašenosti.

U trenutku prethodnog izvještavanja, u toku je bila realizacija aktivnosti, Uprave za bezbjednost hrane kroz projekat IPA 2014 za jačanje veterinarskog sektora, u komponenti koja se odnosi na

unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka, gdje se kroz ekspersku podršku, pripremalo više dokumenata:

- uputstava o sprovođenju službenih kontrola na farmama za proizvodnju mlijeka i objekata za preradu i obradu mlijeka (za inspektore), sa kontrolnim listama za kontrolu gazdinstava i provjeru zahtjeva higijene utvrđenih Uredbom o posebnim zahtjevima higijene za proizvode životinjskog porijekla;
- instrukcija o pregledu sirovog mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji, uključujući i procedure za način dostavljanja rezultata ispitivanja laboratorije inspektorima i obavezama/postupanjima proizvođača/prerađivača u slučaju neusaglašenih rezultata;
- procedura za razdvajanje i preradu usaglašenog i neusaglašenog mlijeka u objektima za izvoz u EU, sa Uputstvom za sertifikovanje pošiljki mlijeka za izvoz u EU;
- uputstva o načinu i dinamici izvještavanja o službenim kontrolama obavljenim u objektima za preradu mlijeka i proizvoda od mlijeka odobrenim za izvoz u EU.

Kada je u pitanju prerada mlijeka na gazdinstvima, postavljeni principi kontrole proizvodnje i prerade sirovog mlijeka omogućavaju mnogo efektivniju službenu kontrolu. Naime, svaki proizvođač proizvoda na gazdinstvu ima obavezu da se registruje u Upravi za bezbjednost hrane. Svaki proizvođač koji proizvodi i prerađuje više od 50 l sirovog mlijeka, prije upisa u registar podliježe inspekcijskoj kontroli kojom se utvrđuje ispunjenost propisanih zahtjeva za objekat, prostorije i opremu, u skladu sa Uredbom, a uzorkovanje i laboratorijske analize sira i kajmaka se vrše sada dva puta godišnje kod svih prerađivača upisanih u Registar. Prilikom službene kontrole, inspektor popunjava kontrolnu listu i istovremeno edukuje proizvođača o zahtjevima za bezbjednost hrane, koje shodno propisima treba da ispuni, a koje garantuju bezbjedan proizvod. U slučaju utvrđivanja neusaglašenosti, inspektor naređuje mjere za otklanjanje infrastrukturnih neusaglašenosti, a po potrebi zabranjuje obavljanje djelatnosti u objektu do otklanjanja neusaglašenosti. U slučaju kada se u uzetom uzorku sira ili kajmaka utvrdi neusaglašenost sa propisanim mikrobiološkim kriterijumima za bezbjednost hrane, inspektor donosi rješenje o zabrani stavljanja u promet do otklanjanja uzroka neusaglašenosti i laboratorijske potvrde o bezbjednosti proizvoda. Dodatno, ministarstvo ne isplaćuje podršku za prerađeno sirovo mlijeko na gazdinstvu u skladu sa mjerom iz Agrobuzeta.

U skladu sa nalazima Studije o procjeni zdravlja vimen i kvaliteta sirovog mlijeka, projekta IPA 2014 i preporukama za poboljšanje zdravlja vimen, kvaliteta sirovog mlijeka i higijenskih zahtjeva, u narednoj godini će se definisati poseban program u okviru programa mjera zardavstvene zaštite životinja kao dodatna mjera kontrole zdravlja vimen životinja.

U okviru istog projekta u narednom periodu planirane su i obuke nadležnog organa na temu kontrole higijene mlijeka, kao i izrada vodiča i uputstava za sprovođenje službenih kontrola mlijeka i prerade mlijeka, kao i za sprovođenje unakrsnih kontrola usklađenosti.

9. Kreiranje mjera agrarne politike kojima će se postići unaprijeđenje kvaliteta sirovog mlijeka

Za unaprijeđenje kvaliteta sirovog mlijeka, predloženo je definisanje mjera agrarne politike, koje će kroz podrške obezbijediti postizanje zadatih ciljeva ovog Programa, odnosno krajnjeg cilja – unaprijeđenje kvaliteta sirovog mlijeka u Crnoj Gori. Imajući u vidu da se Agrobudžet priprema svake godine, treba analizirati efekte mjera koje su se sprovodile u prethodnoj godini i na bazi toga kreirati mjere kojima će se postići najefikasnije unaprijeđenje kvaliteta sirovog mlijeka. Predloženo je da se podrške kreiraju kao: stimulansi za EU zahtijevani kvalitet sirovog mlijeka, subvencije za nabavku opreme za mužu i hlađenje mlijeka, subvencije za izgradnju i unaprjeđenje objekata za držanje životinja i odlaganje stajnjaka, subvencije za izgradnju sabirnih

centara za mlijeko. Za ovu mjeru, zaduženo je Ministarstvo poljoprivrede kroz kreiranje mjera podrške Agrobudžeta, kontinuirano počev od 2019. godine.

U skladu sa ovim Programom u Agrobudžetu za 2019. godinu, kreirane su mjere za podršku unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka u skladu sa ovim Programom.

U programu poljoprivrede kroz mjere tržišno – cjenovne politike:

- Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka (u iznosu 1.650.000 €) – podrška je namjenjena proizvođačima mlijeka koji odobrenim objektima za preradu mlijeka predaju mlijeko u skladu sa mikrobiološkim kriterijumima za kvalitet mlijeka (za 2019. godinu) po Uredbi o posebnim zahtjevima higijene za proizvode životinjskog porijekla, i dodatna podrška za proizvođače sirovog mlijeka koji imaju kvalitet u skladu sa kriterijumima za EU kvalitet mlijeka.
- Podrška preradi mlijeka na gazdinstvu (u iznosu 1.000.000 €) – podrška je namjenjena proizvođačima proizvoda od mlijeka na poljoprivrednim gazdinstvima od sopstvenih životinja, a mogu je dobiti proizvođači koji svoje proizvode stavljaju na tržište i imaju laboratorijski nalaz koji potvrđuje mikrobiološku ispravnost proizvoda.

U programu ruralnog razvoja kroz mjeru jačanja konkurentnosti proizvođača hrane:

- Podrška unaprjeđenju kvaliteta sirovog mlijeka (u iznosu od 140.000 €) – podrška je namjenjena poljoprivrednim proizvođačima koji proizvode sirovo mlijeko za nabavku opreme za mužu, kanti za mlijeko, sredstava za dezinfekciju, opreme za hlađenje mlijeka.
- Podrška jačanju otkupne mreže mlijeka (u iznosu od 345.000 €) – podrška je namjenjena odobrenim objektima za preradu mlijeka putem učešća u finansiranju troškova otkupa mlijeka, uključujući funkcionisanje odobrenih sabirališta mlijeka.
- Podrška dostizanju standarda dobrobiti životinja (u iznosu od 100.000 €) – podrška je namjenjena poljoprivrednim gazdinstvima putem učešća u finansiranju troškova investicija sa ciljem poboljšanja uslova za smještaj proizvodnih grla, očuvanja zdravlja životinja i poboljšanja konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava.
- Podrška formiraju otkupnih centara (u iznosu od 1.000.000,00 €) – podrška je namijenjena udruženjima poljoprivrednih proizvođača, kooperativama, klasterima, kompanijama iz oblasti poljoprivrede za proizvodnju/preradu i drugim poljoprivrednim subjektima putem učešća u finansiranju uspostavljanja otkupnih centara.

U Programu mjera obavezne zdravstvene zaštite životinja kreirane su mjere za zdravlje životinja, odnosno kontrolu bolesti, kojima se ujedno kontroliše i kvalitete mlijeka sa zdravstvenog aspekta (podprogrami za tuberkulozu, brucelozu i dr.).

U Agrobudžetu su opredjeljena i značajna finansijska sredstva koja su namjenjena dijelom i podršci unaprjeđenju kvaliteta sirovog mlijeka iz IPARD fondova i MIDAS projekta, a u skladu sa zahtjevima za podršku definisanim u okviru projekata.

Obuhvat korisnika mjere iz Agrobudžeta za podršku preradi na gazdinstvu je značajno uvećan 2019. godine.

10. Definisanje načina – plana za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom.

U ovom Programu definisani su načini, odnosno, plan postupanja sa neusaglašenim mlijekom. Odobreni objekti za preradu mlijeka nakon dobijanja rezultata o neusaglašenom mlijeku (povećan broj mikroorganizama i somatskih ćelija) odmah prestaju da vrše otkup sa gazdinstva sa kojeg

potiče to mlijeko. Na gazdinstvu se preduzimaju mjere za otkrivanje i otklanjanje uzroka neusaglašenosti (zdravstveni pregled životinja / vimen, liječenje životinja, po potrebi, preporuke za poboljšanje higijene). Do postizanja usaglašenosti takvo mlijeko se ne može stavljati na tržište.

U odobrenim objektima za preradu mlijeka vrši se i provjera na prisustvo rezidua antibiotika i u slučaju pozitivnog nalaza, neusaglašeno mlijeko ne ulazi u proces proizvodnje, već se uništava na propisan način.

Za sirovo mlijeko koje je namijenjeno za izvoz u EU, subjekti koji posluju hranom, biće dužni da obezbijede odvojeno sakupljanje, preradu, označavanje i skladištenje. Objekti koji vrše otkup mlijeka koji ne ispunjava propisane standarde i koji prerađuju takvo mlijeko svoje proizvode će moći da stavljaju isključivo na tržište Crne Gore i tržišta trećih zemalja u skladu sa odredbama člana 12 Regulative 178/2002 Evropskog parlamenta i Savjeta o utvrđivanju opštih načela i uslova zakona o hrani, osnivanju Evropske agencije za bezbjednost hrane te utvrđivanju postupaka u područjima bezbjednosti hrane.

Crna Gore će uspostaviti način obilježavanja tih proizvoda šest mjeseci prije pristupanja EU, tako da će se jasno razlikovati od proizvoda koji su namijenjeni tržištu EU.

U trenutku izvještavanja nema objekata za preradu mlijeka koji svoje proizvode stavljaju na EU tržište.

Zaključak:

U skladu sa aktivnostima i mjerama koje su definisane Nacionalnim programom za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom, svih deset aktivnosti je realizovano ili se realizuje kontinuirano planiranom dinamikom.

Pojedine aktivnosti, kao što je uspostavljanje baze podataka gazdinstava na kojima se proizvodi sirovo mlijeko i proizvodi od mlijeka, kao i uspostavljanje laboratorijskog informacionog menadžment sistema za Laboratoriju za mljekarstvo, nijesu realizovane u planiranom roku, ali je realizacija u toku. Naime, opredjeljenje Ministarstva i Uprave da koriste MIDAS 2 projekat za finansiranje ovih pozicija, obuhvaćenih širim aktivnostima, odnosno uspostavljanjem sveobuhvatnog veterinarskog informacionog sistema, obezbjediće značajno kvalitetnije i preciznije podatke o kvalitetu sirovog mlijeka, a time i kvalitetnije odluke o narednim koracima i mjerama za unapređenje. Iz tog razloga, kašnjenje u realizaciji aktivnosti je prihvatljivo i nije neracionalno.

Takođe, dobro planiranje aktivnosti u ovom Programu i pravovremena realizacija aktivnosti projekta IPA 2014 za podršku veterinarskom sektoru, kroz komponentu za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka, značajno je doprinijelo realizaciji aktivnosti kroz opremanje laboratorije za mljekarstvo i ekspertsku podršku. Već su kroz projekat pripremljene odgovarajuće procedure, instrukcije, sprovedeni su određeni traninzi, a u skladu sa planiranom dinamikom za drugu polovinu 2019. godine planirano je niz aktivnosti u cilju poboljšanja kvaliteta sirovog mlijeka.

Na kraju, mada je unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka aktivnost koja je vrlo zahtjevn, o čemu govori i činjenica da je u Pregovaračkom poglavlju 12 ispregovaran prelazni period za nju do 2026. godine, Crna Gora planiranom dinamikom i u skladu sa definisanim aktivnostima ovim Programom, ima potencijal da završi sve definisane aktivnosti i postigne krajnji cilj – unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka u skladu sa EU zahtjevima.